

ธรรมร่วม สำหรับคฤหัสถ์ และบรรพชิต (ต่อ)

— ๑๖ —

๒๖ เมษายน ๒๕๑๓

สำหรับพวกเราล่วงมาถึงเวลา ๔.๓๕ น. แล้ว วันนี้
จะได้กล่าวถึงธรรมะร่วมกันระหว่างฆราวาสและบรรพชิต
ต่อจากครั้งที่แล้วมา เพราะว่ายังไม่จบ. ในครั้งที่แล้วมาได้
พูดถึงธรรมะที่เป็นตัวการปฏิบัติโดยตรง และใช้ร่วมกันทั้ง
ฆราวาสและบรรพชิต. ในวันนี้จะได้กล่าวถึงธรรมประเภท
ที่เป็นเครื่องมือ หรือที่อาจจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือ.

ธรรมะประเภทที่เป็นเครื่องมือ เช่นฆราวาสธรรม ๔ อิทธิบาท ๔
เป็นต้น ซึ่งเป็นธรรมะที่มีลักษณะเห็นได้ชัดว่า เป็นเครื่องมือ. ส่วนธรรมะที่
อยู่ในลักษณะที่อาจจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือ นี่ก็หมายความว่า ตามปกติมิได้ใช้
เป็นเครื่องมือ แต่เราอาจจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือก็ได้. และยังมีส่วนที่ค่อนข้าง
เป็นพิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เป็นธรรมะสำหรับบรรพชิต ใช้เป็นเครื่องมือ
หรือใช้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำก็ตาม จนอุกสมมติว่าเป็นธรรมะสำหรับบรรพชิตไป;
แต่ก็ยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับฆราวาส. แล้วก็ธรรมะประเภทนี้เอง

๑๔๗

ที่มีักจะเป็นปัญหาที่ถกเถียงกัน หรือไม่ยอมรับ; แต่ว่านั่นมันเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล; แล้วก็มีักจะเป็นบุคคลที่เอาแต่ความคิดเห็นของตัวเอง. ถ้าเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาก็สามารถจะมองเห็นได้กว้างด้วยตนเอง ว่ามันอาจจะเอามาใช้ได้หรือไม่ อย่างไร? หรือว่าความเห็นต่าง ๆ ที่เขามีกันอยู่นั้น มันยังแคบเกินไปบ้าง ยังไม่ถูกต้องบ้าง ซึ่งเราจะได้พิจารณากันดูในวันนี้.

ถ้าหากันโดยวงกว้างๆ แล้ว เราต้องไม่ลืมหลักที่ว่า กิเลสหรือความทุกข์นั้นมันไม่มีจำกัดว่าจะเป็นพระราชา หรือบรรพชิต; เช่นความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อย่างนี้ มันก็ไม่เลือกว่าต้องเป็นพระราชา หรือบรรพชิต; มันเป็นเรื่อง “คน” ในความหมายทั่วไป. นี่เรียกว่า ความทุกข์นี้ มันเป็นเรื่องพระราชา เป็นบรรพชิตเขาไม่ได้ มันก็เป็นความทุกข์อยู่เหมือนกัน; เป็นความทุกข์กลางๆ คือปัญหาที่เกิดขึ้นมาจาก ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย; แล้วปัญหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะเวลา เฉพาะคน เช่นความทุกข์ ความโศก ที่เกิดมาจากสิ่งต่างๆ ไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ, หรือพบกันเข้ากับสิ่งที่ไม่ต้องการ, หรือพลัดพรากจากสิ่งที่ต้องการ; เหล่านี้ก็คือกิเลส มันเหมือนกันทั้งของบรรพชิตและของพระราชา. เมื่อหลักใหญ่ๆ ตามธรรมชาติมันเป็นอยู่อย่างนี้ ก็ย่อมจะมีหลักต่อไปที่ว่า วิธีที่จะขจัดกิเลสดับทุกข์นี้ มันก็เหมือนกันทั้งพระราชาและบรรพชิตเป็นส่วนใหญ่; โดยส่วนใหญ่หรือเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นมันเหมือนกัน.

ทีนี้ ผมอยากจะให้ทุกคนมองดูในลักษณะที่กว้าง หรือลึก หรือฉลาด หรือที่มันจริงกว่าที่เราพูดๆ กัน ก็อย่ามองไปตามความสมมุติ ที่สมมุติพูดกัน หรือว่ายึดถือกัน จนแยกพระราชากับบรรพชิต ให้อยู่กันเสียคนละโลกอย่างนี้. ถ้ามองไปในลักษณะอย่างนี้ มันทำให้มีปัญหาหนัก แล้วทำให้เกิดความท้อแท้; แล้วในที่สุดก็จะเกิดความโง่ ชนิดที่ทำให้ไม่สามารถจะแก้ปัญหา หรือสามารถจะ

ทำให้เป็นนักกีฬา, หรือทำให้เป็นผู้ที่ยืนได้เสมอในทุกกรณีไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นทั้งที่เขาเรียกกันว่าเป็นพรവാต. จึงอยากกระยาในเรื่องนี้อีกที่ว่า เราจะมองชีวิตจิตใจของเรานี้ ในลักษณะที่เป็นแต่เพียงคน หรือเป็นมนุษย์.

ความเป็นคน นั้นหากันว่า มันไม่ค่อยจะรู้อะไร เป็นคนสักแต่ว่าเกิดมาก็เป็นคน. ส่วนที่เป็นมนุษย์นั้นใจมันสูง คือมันรู้อะไร; เพราะฉะนั้นมันก็มี การประพฤติปฏิบัติกระทำที่เหมาะสมกับความรู้; ฉะนั้นจึงเรียกกันว่า เป็นมนุษย์. จะเป็นคนก็ได้ เป็นมนุษย์ก็ได้ ในลักษณะกลาง ๆ นี้ ก็หมายความว่า เป็นผู้เดินทาง, ชีวิตนี้คือการเดินทาง. ขอให้จำไว้เป็นหลักทั่วๆ ไป ว่า *ชีวิตนี้เป็นการเดินทาง* ดีกว่าที่จะไปคิดว่า มันเป็นอย่างอื่น; เพราะว่ามันคิดได้ แล้วมันก็มองได้ เหมือนกันที่จะให้เป็นอย่างอื่น.

เราหัดมองชีวิตนี้ในลักษณะที่เป็นการเดินทาง นั้นแหละจะมีประโยชน์ ที่สุด. ไม่ได้เกิดมาเพื่อไปหลงติดอยู่ที่ไหน หรือเกิดมาเพื่ออะไร ที่มันโง่งๆ ง่าย ๆ ตำ ๆ อยู่เท่านั้น. ถ้าชีวิตเป็นการเดินทาง มันก็ต้องเดินเรื่อยไป จนกว่า จะถึงที่สุดจุดจุดหมายปลายทาง ซึ่งจะไปถึงกันข้างหน้า ว่า คืออะไร. แต่ตัวเราเป็น พุทธบริษัท มันก็มี การสอน การเรียน การพูด จนทำให้รู้สิ่งที่ไม่รู้ว่าเป็นอะไร นั้นแหละ ว่า มันได้แก่นิพพาน; คือเรารู้ว่า เกิดมาเพื่อบรรลุนิพพาน ทั้งที่ไม่รู้ว่า นิพพานคืออะไร? มีคำพูดว่า ในที่สุดก็จะเข้าสู่นิพพาน; ก็ทำอะไรๆ เราก็ใช้คำว่า “ตราบเท่าเข้าสู่พระนิพพาน”; เช่นเราจะมีอะไร จะเป็นอะไร จะรักใคร หรือจะให้อภัยแก่ใคร ขอให้มันเป็นอย่างนั้นเรื่อยไป จนกว่าตราบ เท่าเข้าสู่นิพพาน. นี่ก็แสดงว่ายอมรับว่า มีนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง. ฉะนั้น ให้ถือว่าชีวิตเป็นการเดินทางอยู่เรื่อยไปทั้งพรวาตและทั้งบรรพชิต.

ดังนั้นโดยเนื้อแท้ มันก็เหมือนกันทั้งพระราชนิพนธ์และบรรพชิต ในข้อที่ว่าชีวิตนั้นเป็นการเดินทาง. มันจะต่างกันตรงไหน? มันก็ต่างกันตรงที่ว่า คนหนึ่งเดินช้า คนหนึ่งเดินเร็ว. ที่นี้ใครจะเดินช้า ใครจะเดินเร็ว มันก็เป็นคนเดินทางอยู่นั่นแหละ เป็นเพื่อนเดินทางกันอยู่นั่นแหละ. ที่นี้คำว่า เดินช้า เดินเร็ว นี่มันเป็นเรื่องที่สมมติพูดกัน จนเป็นอย่างนั้น ว่า พระราชนิพนธ์เดินช้า บรรพชิตเดินเร็ว. เราจะถือเป็นหลักอย่างนั้นโดยทั่วไปก็ได้; แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นพิเศษเป็นบางคน. เหมือนกับเรื่อง เค้าแข่งกับกระต่าย อย่างนี้ กระต่ายวิ่งเร็วเปรียบเหมือนพระ แต่ถ้าไปเกิดประมาทเสีย มันก็แพ้เค้า; ก็เหมือนพระราชนิพนธ์วิ่งช้า แต่เขาเดินไม่หยุด มีความสม่ำเสมอ ผลก็ไปได้เร็วกว่าพระ.

ฉะนั้น เราจึงมองเห็นชัดอยู่ว่า ในสมัยปัจจุบันนี้ มีบรรพชิต หรือพระส่วนมากเหมือนกันที่อยู่หลังพระราชนิพนธ์ในทางจิตใจ ในเรื่องภูมิของจิตใจ. พระราชนิพนธ์บางคนมีอะไรที่เป็นความเห็นแก่ตัวน้อย มีความทุกข์น้อย มีจิตใจสูงสูงกว่าพระบางองค์ หรือส่วนมาก ก็มีได้เหมือนกัน. ฉะนั้นถ้าชีวิตเป็นการเดินทาง พระเป็นผู้เดินเร็ว พระราชนิพนธ์เป็นผู้เดินช้า; ยอมรับอย่างนี้ก็ได้ เป็นหลักทั่วไป. แต่ขอให้องค์ในแง่ที่สำคัญที่สุดว่า มันเป็นการเดินทาง.

ถ้าคุณอยู่ฝ่ายพระราชนิพนธ์ ก็อย่าจะสีกออกไปเป็นพระราชนิพนธ์ จัดตัวเองไว้ในกลุ่มพระราชนิพนธ์ ก็ต้องขอให้ยอมรับว่า ชีวิตนั้นเป็นการเดินทางอยู่เสมอ. ถ้าจะมีภรรยา ก็มีอย่างในฐานะเป็นเพื่อนเดินทาง ไม่ใช่เป็นห้ามล้อ. ถ้าจะมีลูกก็ขอให้มันในฐานะเป็นบุคคลที่เราเตรียมไว้ สำหรับการเดินทางต่อไปจากเรา; หรือว่าช่วยสนับสนุนเป็นเพื่อนเดินทางอยู่นั่นแหละ ไม่ใช่เป็นห้ามล้อ. ถ้าจะมีทรัพย์สินสมบัติ ก็ให้มีเพื่อสนับสนุนการเดินทาง. จะมีเกียรติยศชื่อเสียง มีอะไรก็ตาม

ขอให้มันเป็นเรื่องเดียวกันหมด คือให้เป็นเครื่องสนับสนุนแก่การเดินทาง ; ฉะนั้นจะมีเพื่อนสักกี่คน ก็ขอให้มันเป็นเพื่อนที่ดีที่สนับสนุนแก่การเดินทาง ; อย่าให้มันกลายเป็นเครื่องห้ามล้อ หรืออะไรที่คล้าย ๆ กันที่เป็นอุปสรรค.

ถ้าจะพูดว่า เครื่องห้ามล้อ ก็จะไม่ค่อยตรงนัก แต่มันเป็นเครื่องล่อ ให้เกิดความเนิ่นช้า. คำว่าห้ามล้อนี้ บางทีก็มีความหมายที่ดี คือมันห้ามในเมื่อ มันจะเร็วเกินไป จนจะเป็นอันตรายเหมือนกับ *brake* ที่เราใช้กับรถยนต์นั้น เพื่อ จะป้องกันอันตราย. แต่บางทีเราก็หมายความว่า มันเป็นเครื่องอุปสรรค, เกิดมา เป็นห้ามล้อ ไม่เป็นเครื่องสนับสนุน. ฉะนั้นขอให้จัดให้ทำไปในลักษณะที่มันเป็น การเดินทาง, และเป็นเครื่องสนับสนุนการเดินทางไปหมด. แล้วพิจารณาที่นั่นแหละ ในกรอบครวญของขรรวาสที่มีทั้งภรรยา มีลูกหลาน เหลน นั้นแหละมันจะเป็นการ เดินทางไปหมด.

เดี๋ยวนี้พ่อของเขา หรือหัวหน้าครอบครัวนั้นมันโง่หละหลุมหลิบตา ไม่รู้ ว่า เกิดมาทำไม ; มันก็ไปยึดนั่นยึดนี่ หลงใหลในนั้นในนี้ โดยเฉพาะ คือความ เฮอร์คิวรอยทางเนื้อหนัง, ใช้คำอย่างนี้ มันกว้างที่สุด จะเป็นอะไรก็ได้ มันก็เลย ไม่สัมผัสสัมมา ไม่ประณีตประสาว่า ชีวิตนี้เป็นการเดินทาง. มันจะไม่รู้ว่า มีชีวิต มีอะไรเลยด้วยซ้ำไป ; เพราะมันเฮอร์คิวรอยแต่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย, เรื่องปาก เรื่องท้อง เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ไปเสียหมด ; ไม่ใช่สิ่งเหล่านี้เป็นอุปกรณ์ สำหรับการเดินทาง ; จนกว่ามันจะรู้จักและเบือน นั้นแหละ. จนกว่าคนโง่คนนั้นจะรู้จัก ว่าอะไรเป็นอะไร แล้วก็เบือนสิ่งเหล่านั้น, แล้วต้องการจะไปให้พ้น ให้มันปราศจากความรบกวนของสิ่งเหล่านี้ จึงจะเริ่มมองเห็นว่า ชีวิตนี้เป็นการเดินทาง.

ถ้าเราเป็นพราวนิพนธ์ ประเภทพหุพจน์ ยังไม่มีครอบครัว มาดูว่า ชีวิต
 ที่แท้เป็นการเดินทางแล้ว ก็นับว่าเป็นโชคดีมาก ตรงที่ว่า จะได้เตรียมตัวได้ถูก
 ต้อง, ให้ชีวิตมันเป็นการเดินทาง ให้มันก้าวหน้าเรื่อย. ถ้าวางทางไกลๆ
 ก็เป็นการเดินทางเหมือนกัน ถือว่ามาหลงๆอยู่ในเรื่องโลกๆ. ที่นี้เมื่อละชีวิต
 โลกไปเป็นชีวิตครอบครัว มันก็จะให้รู้จักกับ รู้จักทำ ให้มันเข้ารูปเข้ารอย. มี
 ภรรยา ก็เพื่อจะสนับสนุนการเดินทาง กลายเป็นเดินสองคน; มันจะช้าลง หรือ
 มันจะเร็วขึ้น มันก็แล้วแต่ความใจ หรือความฉลาดของบุคคลคู่หนึ่ง. ถ้ามันชวน
 กันไปลุ่มหลงในอะไรเสีย มันก็จะช้าเข้า. แต่ถ้ามันรู้ความจริงในธรรมะข้อนี้ มัน
 ก็เป็นเครื่องช่วยสนับสนุนกัน คือเป็นคู่ปรึกษาหารือ หรือเป็นผู้สนับสนุนกันได้
 เหมือนกัน. ที่นี้ ถ้ามีบุตรออกมาตัวเล็กๆ ก็อบรมไปในทางที่มันรู้ว่า ชีวิตนี้
 เป็นการเดินทาง; หรือเตรียมพร้อมสำหรับที่ว่า โตขึ้นมันจะได้เดินทางได้ดีกว่า
 พ่อของมัน กว่าแม่ของมัน. นี่เป็นมนุษย์ที่แท้จริง คือชีวิตนั้นเป็นการเดินทาง
 ที่น่าดู เพราะเป็นมนุษย์ที่แท้จริง.

ที่ผมพูดข้อยื่นออกจะยืดยาวไป ก็เพื่อจะชี้แจงนิดเดียวว่า มันไม่มีอะไร
 แยกต่างหากโดยเนื้อหาสาระระหว่างบรรพชาภิเษกกับพราวนิพนธ์ เพราะว่าชีวิตเป็นการ
 เดินทางอยู่เรื่อย จะผิดกันที่ช้าหรือเร็ว; นี่มันก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญ มันสำคัญ
 อยู่ที่ว่า ต้องเดินทางไปเรื่อย ๆ แล้วบางทีมันอาจจะกลับสลับเปลี่ยนกันอยู่ก็ได้;
 เดินเดินช้า เดินเดินเร็ว, เดินเดินช้า เดินเดินเร็ว, เป็นได้ทั้งพราวนิพนธ์และ
 บรรพชาภิเษก. ยิ่งสมัยนี้กลัวแล้ว ก็ยิ่งเป็นได้มาก ในการที่พราวนิพนธ์เดินได้ดีกว่า
 บรรพชาภิเษก. โดยทั่วไป ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามหลักตามระเบียบ ตามความมุ่งหมาย
 กันทั้งสองฝ่ายแล้ว บรรพชาภิเษกจะได้เปรียบเป็นธรรมดา ตามที่รับรองกัน;
 เพราะไม่มีคู่ครอง ก็เป็นโสดแน่ นี่มันอย่างหนึ่งแล้ว ที่จะทำให้เร็ว; แล้ว
 ก็ไม่มีหน้าที่การงานภาระอะไร ที่มันจะต้องเลี้ยงคนหลายคน มันก็เดินเร็ว.

แต่ถ้าบรรพชิตเกิดมาเป็นผู้มีลูกศิษย์ลูกหามาก เลี้ยงพระเลี้ยงเณร เลี้ยงเด็กมก กระทั่งเลี้ยงสุนัข เลี้ยงแมวมาก; ก็ไปคิดตัวเองเถิดว่า มันจะเป็นอย่างไร. ถ้าทำไม่ถูกวิธี สิ่งเหล่านั้นก็กลายเป็นอุปสรรค เป็นห้ามล้อ หรือเป็นอะไรขึ้นมาได้เหมือนกัน; เว้นไว้แต่ว่าจะฉลาด หรือทำถูกวิธี หรือว่าเป็นผู้ที่เดินไปแล้วโดยจิตใจถึงจุดหมายปลายทางแล้ว หรือว่าอยู่ในขั้นที่ปล่อยภัยแล้ว; มันก็ได้เหมือนกันในการที่จะช่วยผู้อื่น. แล้วเรื่องมันก็คล้าย ๆ กับครอบครัว, เพียงแต่ว่า ไม่ใช่ครอบครัวที่เกิดจากภรรยาสามีโดยตรง มันก็เป็นครอบครัวโดยธรรมชาติไป; เช่นเป็น อุปัชฌาย์อาจารย์ มีลูกศิษย์ลูกหามาก นั่นมันก็เหมือนกับครอบครัว; มันเป็นบุตรโดยธรรม เป็นลูกโดยธรรม โดยพระธรรม ที่จะต้องช่วยเหลือกัน ซึ่งข้อนี้ก็เป็นที่ยอมรับ เช่นพระพุทธเจ้าก็มีสาวกมาก.

อุปัชฌาย์ อาจารย์คนหนึ่งก็มีผู้ที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู เช่นคุณ พอบวชเข้ามา ก็ต้องมีอุปัชฌายะ คอยดูแลคุ้มครองกว่าจะครบห้าปี จึงจะปลื้มตัวออกไปได้อย่างนี้เป็นต้น. แต่แล้วความพิเศษมันอยู่ตรงที่ว่า มันเดินทางด้วยกัน มันไม่ขัดแย้งขัดขานกัน มันเดินทางไปด้วยกันทั้งครอบครัว; ทำอะไรเหมือนกันหมดไปในทางเดียวกันหมด. นี่ถือข้อที่ว่า พราวาสกับบรรพชิตมันเหมือนกัน โดยวิญญาน โดยหัวใจ คือชีวิตนั้นเป็นการเดินทางอยู่เสมอ ข้าหรือเร็วก็ปล่อยไปตามเรื่อง.

ทีนี้ เราอยากจะมองอย่างที่จะแก้ตัว หรือที่จะเห็นแก่ตัวอีกบ้างก็ได้ ว่าถ้าเรือเล็ก ๆ เบา ๆ อย่างเรือพาย เรือแคนนู เล็ก ๆ เบา ๆ ก็ไปได้กันเดียว, เบา ๆ เร็ว ๆ มันก็ไปได้เร็ว. แต่ถ้ามันเป็นเรือลำใหญ่ ๆ ลาก เป็นเรือกำปั่นใหญ่ ๆ เขาของไปมาก, หรือว่าแพ หรืออะไรก็ตาม มันเขาของไปได้มาก มันก็ช้า แต่มันเอาไปได้มาก อย่างนี้มันก็น่าดูเหมือนกัน. นั่นแหละคือถ้า

พระราชนิพนธ์ไหนเก่งพอที่จะทำชีวิตให้ก้าวหน้าลุ้งไปได้ อย่างหอมหัวผู้อื่นไปด้วย ได้มาก มันก็เก่ง; เหมือนกับแพสท์แพหนึ่ง บรรทุกของไปได้มาก ๆ ไปซ้ำ อีตอาก แต่ก็ได้หลาย ๆ คน ไปได้มาก มีของเอาไปถวายมาก. ที่นี้ เรือสำปั้นลำเล็ก ๆ เร็ว ๆ เล่นเร็วเพียวน้ำล้นเดียว พายไปคนเดียว มันก็ฝึก กันไกล ในทางที่จะเอาประโยชน์ไปได้ หรือช่วยคนอื่นไปได้.

เอาละ พยกันที่ เราสรุปเสียที่ว่า ชีวิตนี้เป็นการเดินทาง ทั้งพระราชนิพนธ์ และบรรพชิต; ดังนั้นมันต้องเหมือนกัน หรือใช้กันได้สำหรับเครื่องมือ. ฉะนั้นธรรมะที่เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับบรรพชิต ก็เอามาใช้สำหรับพระราชนิพนธ์ได้. ยกตัวอย่างเช่น อธิบาย ๔ ในบาติพระพุทธรูปนั้น ไม่ได้พูดถึงพระราชนิพนธ์; พูดถึงภิกษุ ผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพานโดยเร็วที่สุด. อธิบาย ๔ นั้น เป็นเรื่องปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพานโดยเร็วที่สุด; แต่แล้วเกี่ยวนี้ พระราชนิพนธ์ ก็เอามาพูดถึง เอามาใช้; เพราะมันใช้ได้ มันเป็นเครื่องมือกลาง ๆ จะเอามาใช้เรื่องทำนาก็ได้ จะใช้ในการเล่นเรียนในโรงเรียนก็ได้. ฉะนั้น เครื่องมือที่จัดไว้สำหรับภิกษุโดยตรงนั้น จะเอามาใช้สำหรับพระราชนิพนธ์ได้.

ที่นี้เครื่องมือสำหรับพระราชนิพนธ์โดยตรง ที่พระพุทธเจ้าตรัสบัญญัติไว้เช่น ตัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ นี่เป็นเครื่องจัดไว้สำหรับพระราชนิพนธ์โดยตรง แต่ก็เอาไปใช้ สำหรับบรรพชิตได้ แม้จะไปนิพพาน เป็นอุปกรณ์ของการไปนิพพาน ดังเช่น — มีตัจจะ ในการที่จะปฏิบัติเพื่อไปนิพพาน. — มีทมะ บังคับตัวเองให้อยู่ในร่อง ในรอยนั้นเรื่อย. — เมื่อเกิดความลำบาก เพราะความบีบคั้นของกิเลส ก็อดทน ๆ อดทน ๆ -- พร้อมกันนั้น ก็ระบายกิเลสออกอยู่เรื่อย ด้วย จาคะ. นี่มี ตัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน มันก็ใช้ได้ ธรรมะหมวดนี้พระพุทธเจ้ามอบให้พระราชนิพนธ์โดยตรง

จนเรียกว่า *พรวาสธรรม*; แต่ว่าเขาไปใช้สำหรับพระก็ได้. ที่จัดเอาไว้
สำหรับพระโดยตรงเช่น *อิทธิบาทสี่* ก็เอามาใช้สำหรับพรวาสได้ แม้ในเรื่อง
ไถนา แม้ในเรื่องทวงเงิน กระทั่งเรื่องศึกษาเล่าเรียน. แลกเปลี่ยนเครื่องมือกัน
ได้อย่างนี้ ก็เพราะว่า ชีวิตนั้นมันเป็นการเดินทางด้วยกัน ทั้งพระและพรวาส.

ทั้งนี้ เครื่องมือชั้นสูงสุด เอามาใช้ได้แม้ในกรณีทั่วไป : เครื่องมือ
สูงสุดในที่นี้ผมอยากจะระบุ **โพชฌงค์ ๗ ประการ**; ถ้าเป็นคำแปลสำหรับผู้
บางองค์ก็จำไว้ด้วย อย่าให้มันเป็นคำแปลหยาบ. โพชฌงค์ ๗ ประการ. ถ้าคุณ
สวดอานาปานสติสูตร มันก็จะพูดถึง อานาปานสติ ๑๖ ขั้น จะเป็นเครื่องทำให้
สติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์; เมื่อสติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์แล้วจะทำโพชฌงค์ให้
บริบูรณ์; เมื่อโพชฌงค์บริบูรณ์แล้ว ก็จะทำให้วิมุตติให้เกิดขึ้น; ฉะนั้นเรื่อง
โพชฌงค์เป็นเรื่องสูงสุดในการปฏิบัติ. โพชฌ + อังค รวมกันเป็น โพชฌงค์.
โพชฌ - ในที่นี้คือตัวโพธิ์ เขาเปลี่ยนตามแบบสนธิของภาษาบาลี โพธิ์ เป็น
โพชฌ; เปลี่ยนรูปเป็น โพชฌ แล้วก็ อังค = โพชฌงค์ แปลว่าองค์แห่งโพธิ์.

องค์แห่งการตรัสรู้เรียกว่า โพชฌงค์ มีอยู่ ๗ ข้อ : ข้อที่ ๑ สติระลึกได้.
ข้อที่ ๒ ธัมมวิจยะ - สยต่องธรรม เลือกเพ้นคักเลือกธรรม เรียกว่าธัมมวิจยะ.
ข้อที่ ๓ วิริยะ - ความพากเพียรพยายามด้วยความกล้าหาญ. ข้อที่ ๔ ปีติ -
อิ่มอกอิ่มใจ. ข้อที่ ๕ ปัสสัทธิ - ความว่างบิ หรือความเข้าสู่แววอ. ข้อที่ ๖
สมาธิ - ความตั้งมั่น. ข้อที่ ๗ อุเบกขา. นี่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หมาย
ความว่า ในการที่จะรู้แจ้งอะไรขึ้นมา ที่เป็นญาณทัศนะ ชนิดที่กลับกำริบได้
หรือไม่กลับกำริบได้อะไรก็ตาม มันก็ต้องการองค์ ๗ องค์นี้ หรือปฏิบัติอยู่ใน
๗ องค์นี้.

ถ้าเป็นเรื่องบรรลุ มรรค ผล นิพพาน มันก็มีอธิบายไปในทางที่มันสูง เพราะว่าสติ – มันก็จะลึกในธรรมชั้นสูงทั่ว ๆ ไป. ธัมมวิจยะ – ก็เลือกธรรมชั้นสูง. วิริยาก็พากเพียรไป ในธรรมชั้นสูง ๆ วด. ถ้าว่าเป็นการขอลืมมาใช้กับพรวาส ในธรรมชั้นต่ำ มันก็เป็นแค่เพียงเปลี่ยนลงมาเป็นเรื่องธรรมชั้นต่ำเท่านั้น แล้วก็ใช้ ๗ ประการนั้นอยู่ดี. สมมติว่า ชาวเน ชาวไร่ ชาวบ้าน พ่อค้าอะไรก็ตาม เขาจะปฏิบัติหน้าที่ของเขา ตามความประสงค์ของเขา ก็ใช้ธรรมะ ๗ ประการนี้ได้. และถ้าใช้เป็น ใช้ได้ดี ก็จะสำเร็จประโยชน์เร็ว; หรือว่ามีความทุกข์น้อย หรือจะไม่มีความทุกข์เลย.

ในการทำงานที่เดียวกันว่า มีความทุกข์มาก ยากมาก หรือพวกพรวาส มีภาระหนักมาก นั่นก็เพราะว่า ไม่มีธรรมะ ไม่รู้จักใช้ธรรมะ. ธรรมะนั้นมีหน้าที่ตรงมาช่วยให้ง่าย และช่วยให้ไม่เป็นทุกข์ พร้อมกันไปในตัว. คุณจำไว้ให้ได้ว่า **ธรรมะที่หนักจำเป็นสำหรับชีวิตนี้ มันจะช่วยให้งานในชีวิตนี้ง่ายขึ้น เป็นไปสะดวก, และป้องกันความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นพร้อมกันไปในตัว** มันตรงจุดของปัญหาที่คุณแสดงออกมา ว่าทำอย่างไรจึงจะป้องกันความทุกข์ได้ แล้วดับความทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วได้. นี่ถ้าพรวาสมีหลักธรรมะอย่างโพชฌงค์ อยู่เป็นประจำในการทำงานที่กระทำ การงานนั้นก็จะสำเร็จไปได้ โดยง่าย โดยเร็ว แล้วจะไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นได้เลย.

ทีนี้ ถ้าสมมุติว่า ความทุกข์เกิดขึ้น ธรรมะนั้นก็จะช่วยทำลายให้หมดไป. ถ้าจะเอาธรรมะสูงสุดหมดนี้ ที่เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานโดยตรงนี้มาใช้ในชีวิต พรวาส เราก็ถือเอาแต่ความหมาย ถือเอาแต่หลัก หรือความหมาย แล้วเอามาใช้ให้ถูกเรื่องของมัน; เช่นเครื่องมือสำหรับตัด ที่เขาคัดของที่สูงที่แพงอะไร; ถ้าเราจะเอามาใช้สำหรับตัดของที่ราคาถูก ๆ มันก็ได้เหมือนกัน ; เพราะ

ความหมายมันถูกใช้ในลักษณะที่เป็นการตัด. สำหรับโพชนงค์ จะเอามาใช้ได้
อย่างไร คุณเจ้าให้แม่นยำ :

สติ - นี่เราจะนึกในเรื่องนี้อย่างทั่วถึง ว่า มันมีอะไรบ้าง ก็อย่าง
สติอย่าง มองดูรอบคอบ. ระลึกขึ้นมายุ่งทั่วถึง; สติมันระลึกอย่างทั่วถึง.

ธัมมวิจยะ - ก็เลือกเอาแต่อันที่ตรงจุด นอกนั้นก็ไม่ต้องเอา.
ธัมมวิจยะ นี่หมายความว่า เลือกเอาแต่ที่ตรงจุด ที่ตรงแก่เรื่องของเรา หรือ
หน้าที่การงานของเรา โดยเฉพาะในอันนั้น ในเรื่องนั้น.

วิริยะ - นั่นบากบั่นลงไปให้เต็มความสามารถ ในจุดนั้น ในสิ่งที่ทำนั้น.

ปีติ - ให้ยิ้มออกยิ้มใจ ในการได้กระทำนั้นอยู่เสมอ มันจะไล่หล่นเลี้ยง
วิริยะ. วิริยะนี้ถ้าหนักเข้ามันเหนื่อย เหนื่อยเข้าก็ย่อมมันก็ท้อแท้ หรือชักเซว
ตึงมืออะไรมาหล่นเลี้ยงมัน อย่าให้วิริยะอ่อนกำลังหรือเซว ก็คือ ปีติ, พอใจ
อยู่ในสิ่งที่กำลังกระทำ. ยกตัวอย่างเช่น ขาวนาฬินยืนอยู่ ที่ตะกอน ๆ กลาง
แควตกลางสน อย่างนี้ นั่นวิริยะ; มันหล่นเลี้ยงด้วยปีติ. มันได้ก้อนหนึ่ง
ก็สำเร็จไปก้อนหนึ่ง มันอีกก้อนก็สำเร็จไปอีกก้อน; เพราะหล่นเลี้ยงไว้ด้วยปีติ
อย่างนี้ วิริยะมันก็เป็นไปได้เรื่อย. ถ้าไม่เอาปีติมาหล่นเลี้ยงมันเกิดชักเซว ก็อันนี้
ว่ามันยังมีอีกเยอะเยะเยะนัก มันพินอยู่ที่ตะกอน เมื่อไรจะเสร็จ; มันก็ทั้งงานเสีย.
เพราะฉะนั้น ความยิ้มออกยิ้มใจ คือปีตินี้ มันจะหล่นเลี้ยง วิริยะ.

ต่อไป ก็จะเป็น **ปีติสัทธี** - คือเข้ารูป. ความรำบลงของปัญหา
ต่าง ๆ เขาแปลว่า ความรำบลงแห่งจิต; แต่ผมแปลว่า *ความเข้ารูปแห่งสิ่งทุกสิ่ง
ที่มันเกี่ยวข้องกับจิต*. ในที่นี้ของเรามันก็เกี่ยวกับการงาน เกี่ยวกับปัญหา เกี่ยว
กับหน้าที่; พุท่ง่าย ๆ ตามภาษาปัจจุบันนี้ก็ว่า งานมันเข้ารูป. ถ้าเราทำมาอย่างนี้
แล้ว งานที่หามันเข้ารูปเข้ารอย เรียกว่าปีติสัทธี; ระงับความวุ่นวายที่เกี่ยวข้อง
กับปัญหากุจิกกุญหมอะไรไปหมด, นั่นมันรำบไปหมด.

ที่นี้มาถึง *สมมติ* – แปลว่าระดมกำลังทั้งต้นเท้าที่มีอยู่ กำลังจิตทั้งต้นเท้าที่มีอยู่ลงไป ในนั้นอย่างเดียว เพียงอย่างเดียว คือ แน่วแน่.

ข้อสุดท้าย *อุเบกขา* – ความวางเฉย คือปล่อยให้มันเป็นไปอย่างนั้น เราเพียงแค่ออ, เราไม่ทำอะไรเพียงแค่ออ. เมื่อทุกสิ่งมันเข้ารูปแล้ว กำลังก็ใช้ลงไปหมดแล้ว ที่นี้กรอจนกว่ามันจะถึง, ไม่ได้ทำอะไร. อุเบกขาจึงถูกเปรียบกับอาการ เหมือนกับที่ว่า ถือเชือก ถือบังเหียนอยู่เฉย ๆ มันเป็นไปได้เอง. ถ้าเปรียบด้วยรถสมัยโบราณก็เป็นรถม้า; ม้าก็ต้องจัดเส้จเรียงบรรลัย จนมาถึงรู้เรื่องดี, ถนนหรืออะไรก็เข้ารูปเข้ารอยกันดี; คนขับรถก็เพียงแต่ถือเชือกเฉย ๆ; ม้าก็วิ่งไปตามถนนได้. นี่แหละชีวิตที่จัดเป็นรูปเป็นรอย **เข้ารูปเข้ารอยดีแล้ว คบถเพียงแต่อยู่เฉย ๆ ปล่อยให้มันเป็นไป** วิ่งไป; อย่างนี้เขาเรียกว่า “อุเบกขา.” อย่าเข้าใจว่า เฉยไม่ทำอะไรมาแต่ที่แรก, มันเฉยเมื่อทุกสิ่งมันเข้ารูปเข้ารอยแล้ว.

อย่างคุณขับรถยนต์ เมื่อทุกอย่างมันเข้ารูปเข้ารอยแล้ว, เครื่องยนต์ก็ดี รถอะไรก็ดี ถนนก็ดี ดินฟ้าอากาศอะไรก็ดี, มันเข้ารูปเข้ารอยหมดแล้ว, ก็คือพวงมาลัยเฉย ๆ รถก็แล่นไป. ฉะนั้น อุเบกขา แปลว่า ความวางเฉยก็จริง แต่มันไม่ใช่วางเฉยตั้งแต่ที่แรก คือไม่ทำอะไร; มันวางเฉย เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเข้ารูปเข้ารอย ได้ที่ที่แล้ว ก็ปล่อยมันให้เป็นไปอย่างนั้น; แล้วกรอได้ คอยได้ จนกว่ามันจะออกดอกออกผล. เราปลูกต้นไม้ เราต้องขุดดิน เราต้องทำหลายอย่าง วนวายเหลือเกิน; แต่พอทุกอย่างครบถ้วนแล้ว มันก็รอจนกว่า มันจะออกดอกออกผลออกมา.

นี่เรียกว่า “โพชฌงค์” มันมีผลอย่างนี้ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับบรรลุนิพพาน. คุณลองฟังคำสั้น ๆ สรุปความสั้น ๆ ว่า – สติ ระลึก

ทั่วถึง. รัณมวิริยะ เลือกลูกเอาแต่ที่ทรงจุก. วิริยะ ระดมกำลังลงไป พวกเพียรพยายาม. ปิติ อิ่มใจเพื่อหล่อเลี้ยงวิริยะไว้; ไม่เท่าไรก็บัสสฺสริ. บัสสฺสริ คือเข้ารูปเข้ารอย. ที่นี้ก็ใช้สมาธิ โหมลงไปทั้งหมด เป็นกำลังที่มาก หรือจะเรียกว่าเพื่องอกก็ได้. ที่นี้ก็ปล่อยไป คืออุเบกขา เป็นการปล่อยไป คือรอได้ คอยได้. นี่เทคนิคของการบรรลุนิพพาน มันเป็นอย่างนี้ เรียกว่า โพชฌงค์.

เมื่อคุณปฏิบัติทานาปานสติครบทั้ง ๑๖ ขั้น ในนั้นแหละเป็นความ สมบูรณ์ของ สติปฏิฐาน ๔ : กาย เวทนา จิต ธรรม มีครบ; แล้วในนั้น คุณเกิด ถ้ามันปฏิบัติได้สำเร็จและครบ จะพบโพชฌงค์ทั้ง ๗ ขั้น. ถ้าไม่ก็ไม่เห็น และถ้าก็เห็น. ถ้าเราไม่ต้องการจะรู้ ไม่ดูก็ได้, มันมีอยู่แล้ว โดยไม่ต้อง ดูก็ได้ กับบรรลุ มรรค ผลได้ โดยที่ไม่ต้องรู้ว่ามันมี ๗ อย่างนี้. สำหรับ พระอรหันต์พวกสุกขวิปัสสโก เขาต้องการแต่จะหมดกิเลส ตัณทุกข์ เท่านั้น; ไม่มา มัวศึกษาในแง่ของปริยัติ หรืออภิธรรม หรืออะไร. แต่เดี๋ยวนี้ เราพูดกันในแง่ ของปริยัติ ที่จะชี้ให้รู้ว่า จิตกำลังเป็นอย่างไร – จิตกำลังเป็นอย่างไร มากมาย ก่ายกอง จึงพบเรื่องโพชฌงค์เข้า.

โพชฌงค์นี้ พอพูดก็พบว่ามันเป็นแบบนี้ ในการประสบความสำเร็จ ไม่ว่าอะไร มันจะเป็นอย่างนี้; นับตั้งแต่การบรรลุนิพพาน จนถึงการได้นำ ทำนา. แม้คุณจะเรียนหนังสือในโรงเรียน ก็ลงไปทำตุ. ใช้หลัก ๗ ประการ สำหรับไปนิพพาน มาเรียนหนังสือสำหรับสอบไล่ มันก็ได้; ทำนองเดียวกับ เอาอิทธิบาท สำหรับบรรลุ มรรค ผล นิพพาน มาใช้เป็นอิทธิบาทในการทำงาน ทุกอย่างได้. นี่แหละคือข้อที่ว่า ธรรมะเป็นเครื่องมือของบรรพชิต **ถ้าจะไป นิพพานนี้ ย่อมมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับชาวบ้าน ที่จะใช้ทำไร่นา ทำมาหากิน อะไรก็ได้** อย่างนี้เอง.

ต่อไป ก็มีธรรมะพวกที่อาจจะเอามาใช้เป็นเครื่องมือ; เขามีได้ วางไว้สำหรับเป็นเครื่องมือ แต่เราเอามาใช้เป็นเครื่องมือ มันก็ยังดี ถ้าว่า จำเป็นขึ้นมา. หรือว่า มันเป็นเครื่องมือที่ไฉน แทน ที่เอาไปใช้ผิดที่ ใช้ไม่ตรง ตามความประสงค์เดิม มันก็ยังดี, ใช้ได้. อย่างเราไม่มีค้อนที่จะตอกตะปู ก็เอาอะไรก็ไม่ใช่อันมาทุบหัวตะปู มันก็ยังทำให้ตอกลงไปได้เหมือนกัน; แต่มันไม่ดีเท่า ที่จะเอาเครื่องมือที่ถูกต้อง เฉพาะเรื่องเฉพาะสิ่งนั้นมาใช้.

จะยกตัวอย่างที่เบ็ดเตล็ดออกไปอีก เพราะว่า คุณนี้ไม่เท่าไรก็จะไป เป็นพระราชา; เมื่อคุณอยู่เป็นพระอย่างนี้ คุณก็ลวก บั๊จเวกซด์ บั๊จยัตตี จีวร บินทบาท เสนาสนะ เกสซ. บทที่คุณเสวยก็คือ บทที่เขาวางไว้สำหรับ ภิกษุทั้งนั้นเลย. บั๊จเวกซด์ ๔ คือพิจารณาจีวรอย่างนั้น ๆ. พิจารณา บินทบาทอย่างนั้น ๆ. แล้วสูงสุดเสียด้วย เราช้พิจารณาถือว่าเป็นธาตุ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ตัวตน เรา เขา นี่มันสูงสุดสำหรับไปนิพพาน สำหรับบั๊จเวกซด์นี้. แต่แล้วพอตีก็ออกไป ก็ยังเอาไปใช้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งได้ และก็จำเป็นด้วย. ถ้ามองเห็นจนรู้จากมันแล้วก็จะเห็นว่ามันจำเป็น; ที่ว่าเมื่อคุณเลิกไปแล้ว จะได้ พิจารณาเสื่อผ้า เครื่องนุ่งห่ม อย่างเดียวกับที่พระพิจารณานี้ มันจะทำให้คุณ ไม่บ้าตวยบ้างม ในเรื่องการแต่งตัว. น้อยๆน้อยก็ได้ประโยชน์อย่างยิ่งแล้ว ที่หนุ่มๆ สาวๆ เสียเงินไปมากมายในการแต่งตัว. อย่างผุคนเถา นี่มันบ้าที่สุด มันไม่จำเป็นจะต้องผูก, มันไม่ตามกันฝรั่ง แล้วผูกเนคไท. ถ้าเรามองดูด้วย หลักอันนี้แล้ว จะเห็นว่า โอ! มันบ้าที่สุด ที่ทำไมจะต้องผูกเนคไท มันเป็นเรื่อง บ้าตามกันฝรั่ง แล้วก็ตามกันกันเอง. ถ้าอิทธิพลของการบั๊จเวกซด์นี้มีนัยยังติด คุณไปถึงบ้าน เมื่อเลิกแล้ว มันก็จะไปจับไปทำอะไรต่างๆ ที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มนี้ ให้ถูกต้องขึ้นอีกมาก.

เรื่องอาหารการกินนี้ เราเป็นพระ พิจารณาว่า กินเหมือนกับกินเนื้อลูก
กลางทะเลทราย, กินเหมือนหยอดน้ำมันที่เหลาเกรียน; แต่เมื่อคุณอยู่ที่บ้าน
หรือคุณกำลังจะกลับไปอยู่ที่บ้านนั้น คุณคงไม่คิดว่าจะกินอย่างนั้น ที่ว่ากินเหมือน
กับกินเนื้อลูกกลางทะเลทราย หรือน้ำมันหยอดเหลาเกรียน, มันก็ต้องมีเรื่องบ้า
มากอีกตามเคย, บ้าเรื่องกิน. อุตส่าห์บรรลุนต์ไปกินอาหารกลางวันนี้เสียที่
ต่างจังหวัด น้ำมันไก่มาก; แต่ไม่รู้ว่าเป็นเรื่องบ้ามาก. ถ้าเราพิจารณา
ปัจจุเวกขณะอย่างพระอยู่เสมอ ตามบทปัจจุเวกขณะที่คุณเสวยอยู่เป็นประจำวันนี้
มันก็จะกินอาหารอย่างนั้นไม่ได้. มันจะกินแต่พอดีเหมือนกับน้ำมันหยอดเหลา
เกรียนได้เหมือนกัน หรือเหมือนน้ำมันหยอดล้อรถพองลมตะกวด.

เรื่องที่อยู่อาศัย, เครื่องใช้ไม่สอยในที่อยู่ที่อาศัยก็อย่างเดียวกันอีก,
กระทั่งทุกข์สำหรับเจ้าใช้ มันก็อย่างเดียวกันอีก, ไม่มียาสำรอง, รวมกัน
หมดแล้ว คุณจะเป็นคนกล้าหาญต่อความเจ็บไข้และความตาย ไม่กลัวตาย;
แล้วไม่มีปัญหาเรื่องเงินไม่พอใช้เพราะความเจ็บไข้ หรือความตาย. เดียวนี้
คุณกำลังถูกสอนให้ใจกว้างออกไป – กว้างออกไป. ยกตัวอย่างเช่นว่า ถ้าคุณ
เป็นโรคนีหนึ่งซึ่งต้องเปลี่ยนหัวใจ เขาจะเอาเงินเป็นแสน เป็นล้าน คุณจะเอา
ที่ไหนมา แล้วคุณก็กลัวตาย. ที่นี้ถ้ารู้ธรรมะข้อนี้ มันก็ไม่ต้องคิดที่จะเปลี่ยน
หัวใจ, ความตายไม่มีความหมายอะไร. มันก็รู้ไปในลักษณะที่ว่า มันถึงวาระแล้ว
มันควรจะหนีเพียงเท่านั้นแล้ว.

เหมือนคนโบราณ ถ้ามันมีโรคที่เหลื่อวิสัยที่จะรักษาได้ก็ตาม หรือ
เหลื่อวิสัย ที่กำลังเงิน กำลังทรัพย์ของตนจะรักษาได้ก็ตาม เขาก็บอกว่า มันถึง
เวลาแล้ว ก็เลยไม่มีทุกข์ร้อนอะไร ตบจิตไปด้วยอาการอัมเมียม เพราะมันถึงเวลา
แล้ว พอกันแล้วสำหรับชีวิตของเรา มันมีกำหนดไว้เท่านั้น. เมื่อไม่มีเงินที่จะไป

เปลี่ยนหันหัวใจ หรือจะไปทำอะไร มันก็ไม่เดือดร้อน. เกี่ยวกับผมสังเกตุ มีคนเคียดแค้นมาก เพราะว่า ถ้ามีโรคอย่างนี้ ต้องไปรักษาที่กรุงเทพฯ. แล้วก็หมอมพิเศษแพง; ก็ไม่มีเงิน แม่แต่ค่ารถไฟอยู่แล้ว, แล้วก็เสียใจจนเป็นบ้า; นมมันก็ไม่ถูก.

ฉะนั้นการพิจารณา บั๊จเวกซณ, อภินนเป็จเวกซณ อะไรต่างๆ ให้มันช่วยได้; ช่วยให้เราไม่เกิดความทุกข์ หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นมา จะไม่มีกำลัง ไม่มีอำนาจบีบคั้นเรา; นี่เราจัดการความทุกข์ออกไปได้ หรือเราป้องกันความทุกข์ไม่ให้เกิดขึ้นได้ เพราะเราใช้ความรู้ของพระพุทธเจ้า อย่างการบั๊จเวกซณสำหรับภิกษุโดยตรงนี้ มรราวาสก็นำไปใช้ได้. *เราจะต้องเดินใช้ก็เป็นธรรมดา เราจะต้องตากก็เป็นธรรมดา เราจะไม่มีสัตว์บุคคล ตัวตน เราเขา; อะไรนี้รวมๆ กันแล้ว ก็คือเครื่องมือที่พระและมรราวาสนำไปใช้ร่วมกันได้ มีไว้สำหรับพระ เามาใช้อย่างมรราวาสก็ได้; ที่มีไว้สำหรับมรราวาส เามาใช้อย่างพระก็ได้; มีไว้สำหรับไปนิพพาน เามาใช้ทำไรทำนา ค้าขาย เล่าเรียนก็ได้.*

คุณไม่ต้องแตกฉานอภิธรรม อย่างที่ไม่รู้ว่าเรียนกันไปทำไม; แต่ขอให้แตกฉานอภิธรรมชนิดที่ผสมกำลังพูดนี้. กล่าวคืออภิธรรม ชนิดที่เป็นพระธรรมอย่างยิ่ง ธรรมะอย่างสูงสุด ที่มันจะแก้ปัญหาทุกอย่างได้. ถ้ามันแค่ นั่งพูดนั่งนับนั่งคำนวณ ต้องใช้เลขคณิตกันอยู่ละก็ เป็นอภิธรรมเพ้อ. ถ้าเอาไปใช้ได้ เป็น *apply* ได้ เป็นประยุกต์ได้ นี่ก็เป็นอภิธรรมจริง คือเป็นธรรมะสูงสุด ใช้แก้ปัญหาได้จริง. ฉะนั้นเรื่องอภิธรรมชนิดนี้ เามาใช้กับเรื่องทำไรไฉนา ค้าขาย เรื่องเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของมรราวาสได้. ขอแค่ทำให้มันเป็นอภิธรรมจริง.

คุณรู้หรือยังว่า "อภิ" *prefix* หรืออุปสรรคตัวนั้นมันแปลได้ว่า เกิน, ยิ่งใหญ่; แปลว่า ยิ่งใหญ่ ก็ได้ แปลว่า เกิน ก็ได้ สำหรับอภิ นี้.

อภิธรรม ก็แปลว่า ธรรมะ ที่เป็นส่วนเกินก็ได้, ธรรมที่ยิ่งหรือใหญ่ก็ได้ หรือสูงก็ได้. เพราะถ้ามันเอามาใช้ประโยชน์สูงสุดได้ มันก็เป็นอภิธรรมยิ่ง อภิธรรมใหญ่; แต่ถ้าใช้อะไรไม่ได้ มันก็เป็นส่วนเกิน เป็นความรู้ เป็นปรัชญา เป็นอะไรที่เป็นส่วนเกิน. ที่นี้ ผมไม่อยากให้มันเป็นส่วนเกิน ให้เป็นธรรมที่ประยุกต์ให้กับชีวิตจิตใจ.

ธรรมสูงสุดที่เป็นไปเพื่อนิพพาน เอามาใช้กับการศึกษาเล่าเรียน การทำมาหากิน การมีครอบครัว การอะไรต่างๆ. แม้โดยหลักโพชฌงค์ ๘ ประการนี้ คุณทำให้ตีเกิด จะแก้ปัญหาวิตชีวิตประจำวันทุกข้อได้. ปัญหาในชีวิตประจำวันมันมีกี่ข้อ เอาขึ้นมาดูให้ชัด แล้วก็ใช้หลัก ๘ ประการนี้ แก้มันให้ถูกจุด ถูกเรื่อง ที่ละเรื่อง ๆ ไป; แล้วถ้าสมมุติว่า คุณมีครอบครัว และประสงค์ที่จะไปนิพพาน ทั้งครอบครัวนั้นเลย นั่นจะทำให้วิ่งไปนิพพาน ไม่ได้ตลอดเวลาด้วย.

นี่เราพูดกันเรื่องธรรมะร่วมระหว่างฆราวาสและบรรพชิต มา ๒ ครั้งแล้ว ผมก็พูดถึงตัวธรรมะแท้ แล้วก็ธรรมะเครื่องมือ. สำหรับธรรมะเครื่องมือนี้ เราใช้เปลี่ยนกันไปได้ถึงขนาดนี้ ระหว่างพระกับฆราวาส; เหมือนกับธรรมะแท้ๆ เช่นอริยมรรคมีองค์ ๘ หรืออะไรก็ตาม มันใช้ได้อย่างเดียวกันทั้งฆราวาสและบรรพชิต : เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์องค์เดียวกัน ทั้งฆราวาสและบรรพชิต; เรามีไตรสิกขาเหมือนกันทั้งฆราวาสและบรรพชิต; มีมรรคมีองค์แปดเหมือนกัน มีอะไรเหมือนกันทั้งฆราวาสและบรรพชิต. เคียวนี้เรากำลังมีเครื่องมือ เช่น ตั๊กจะ ทมะ ชินติ จาคะ; หรือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา; หรือ สติ ธัมมวิจยะ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมภาณี อุเบกขา เหมือน

กันทั้งพรวาสและบรรพชิต. ผมก็ว่าพอแล้วสำหรับการชี้ให้เห็นว่า *ธรรมะ* ร่วมกันระหว่างบรรพชิตกับพรวาส มันมีอยู่อย่างนี้. เพราะเหตุผลเพียงข้อเดียว ว่า กิเลสคือ ความทุกข์ก็มิ มันไม่เป็นพรวาส หรือบรรพชิต. มันเป็นธรรมชาติ ตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ธรรมะก็คือธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องเป็นพรวาส หรือเป็นบรรพชิตก็ได้. ถ้าเอามาใช้ให้มันตรงเรื่องแล้ว มันก็เป็นการสำเร็จประโยชน์. เป็นบรรพชิตอยู่ที่บ้านเรือนก็ได้ เพราะว่าสามารถที่จะเป็นพระโสภณ สิกขาคามี อนาคามี อยู่ที่บ้านที่เรือนก็ได้. มีจิตใจอย่างคนบั้นหม้อคนนั้น อยู่ที่บ้านที่เรือนนั้น มันยิ่งกว่าเป็นบรรพชิตสมัยนี้ที่มากมายกายกอง. เป็นพระอรหันต์แล้ว มันก็เป็นอย่างกว่าบรรพชิต เข้าใจไหม? ก็ถ้ามีธรรมะจริง ๆ แล้ว มันก็เป็นอย่างกว่าเป็นบรรพชิตเฉย ๆ ก็เป็นบรรพชิตแต่ไม่ได้บรรลุดุธรรม.

ฉะนั้น จะเป็นพระ หรือไม่เป็นพระ, จะเป็นสมณะ หรือไม่เป็นสมณะนั้น มันอยู่ที่บรรลุดุธรรมะ หรือมีธรรมะหรือไม่เท่านั้น; ไม่ได้กำหนดว่าอยู่บ้านหรืออยู่วัด. ฉะนั้นโดยภาษาบาลีคุณเจียยังเข้าใจว่า เป็นแต่ระนี้ มันก็อยู่ที่บรรลุดุธรรม; ฉะนั้นพรวาสก็เป็นแต่ระได้. บางทีเคล็ดเบ็ดเบี่ยงออกไปใช้คำว่า เป็นพราหมณ์. เป็นพระอรหันต์นั้นก็เป็นพราหมณ์ เพราะว่าหมดบาป. “พราหมณ์” นี้เขาหมายถึงสอยบาปแล้ว หมดบาปแล้ว; ฉะนั้นเป็นพระก็ได้ เป็นพรวาสก็ได้ เป็นพราหมณ์ก็ได้ ถ้าหมดบาป ถ้ามีบาปน้อย หรือว่าถ้ากำลังสอยบาปอยู่. ถ้าพูดทำให้เรวเวียนหัวอย่างนี้.

โดยเฉพาะคำว่า “พรวาส” หรือ “บรรพชิต” นี้ ถ้าเข้าใจไม่ถูก มันก็มีความสับสน แล้วก็จะเกิดห้ำมล้อมตัวเอง, เป็นความงมงายที่ห้ำมล้อมตัวเอง.

เหมือนกับเรามีรถยนต์อยู่คันหนึ่ง เราวิ่งเตลิ่งห้ามล้ออยู่นั่น แล้วจะหาอย่างไรกัน. เกียวนั้นมันจะเกิดเป็นห้ามล้อตัวเอง -- ตัวเองห้ามล้อตัวเองอยู่ที่นี่ ก็เรียกว่าบักหลั๊ก บักคอกอยู่ในวัฏสงสาร ออกไปจากวัฏสงสารไม่ได้ เพราะไม่รู้จักความเป็น จรราวาส หรือความเป็นบรรพชิต, ไม่รู้จักเครื่องมือที่จะใช้ในการที่จะถอนความเป็น จรราวาส หรือความเป็นบรรพชิตออกไปเสียให้หมด; ให้มันเหลือแต่ ธรรมชาติแห่งความทุกข์ กับธรรมชาติแห่งความดับทุกข์.

พอกันทีสำหรับวันนี้.

